

CULTURAL POLICY AS A STRATEGIC RESOURCE OF STATE MODERNIZATION

Kupriichuk Vasily – PhD in public administration, Professor, Professor at the Department of Regional Policy Educational and Scientific Institute of Public Management and Public Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

The purpose of the article is to scientifically substantiate the influence of cultural policy as a strategic resource on the modernization of the state in modern conditions. It is proven that the development of world civilization in general and the formation of national states in particular testify that culture is the main factor in the formation of a nation, a tool for overcoming religious, educational, ethnic differences in the name of the consolidation of society and the creation of a state. The culture of a nation consists of numerous mutually compatible and complementary elements – language, art, beliefs and customs, national social, political, economic, cultural institutions that interact in a single communication space. From these unique «bricks» a unique structure is built, on which the identity of the national community rests.

Key words: cultural policy, culture, principles of cultural policy, state administration, state modernization.

UDC 351.85:304. (477)

CULTURAL POLICY AS A STRATEGIC RESOURCE OF STATE MODERNIZATION

Kupriichuk Vasily – PhD in public administration, Professor, Professor at the Department of Regional Policy Educational and Scientific Institute of Public Management and Public Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Research methodology. It is determined by the goal and combines four main methods – historical, abductive, systematic and comparative-analytical, which together made it possible to create, in our opinion, a sufficient methodological complex to achieve the goals of the work.

The aim of the study. The purpose of the article is the scientific justification of the influence of cultural policy as a strategic resource on the modernization of the state.

Prospects for further research. The conducted research made it possible to formulate a number of proposals, first of all, it concerns the implementation of such aspects of cultural policy as: implementation of coordinated activities in the cultural sphere by all state authorities with the involvement of civil society institutions and representatives of the intelligentsia; – dynamic improvement of the principles of state administration, the structure and functions of state authorities responsible for the development of the cultural sphere, which is related to permanent social changes; – determination of the list of educational, cultural, scientific institutions, which constitute a kind of humanitarian foundation of the state and whose liquidation is not desirable under any circumstances, etc.

Key words: cultural policy, culture, principles of cultural policy, state administration, state modernization.

Надійшла до редакції 5.11.2022 року

УДК 130.2:159.9 (001.9)

**КУЛЬТУРОЛОГІЧНЕ ЗНАННЯ ЯК АНТРОПОЛОГІЧНИЙ
НАУКОВО-ОСВІТНІЙ ПРОЄКТ**

Доннікова Ірина Анатоліївна – доктор філософських наук,
професор, завідувачка кафедри філософії,
Національний університет «Одеська морська академія», м. Одеса
<https://orcid.org/0000-0002-8504-1578>
DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi43.579>
irinadonnikova281@gmail.com

Аналізується людиностворювальний потенціал культурологічного знання, зміст і методики викладання культурології, які затребувані особистісно-орієнтованою освітою. Доведено, що розуміння освіти як антропокультурної практики визначає смисл культури як психотерапевтичного концепту і потребує використання людинозберігаючих і людинозбагачуючих науково-освітніх технологій для психологічного супроводу навчального процесу.

Ключові слова: культурологічне знання, антропокультурні практики, освіта, психологічний супровід, людиностворювальні науково-освітні технології.

Актуальність теми. Головним антропологічним викликом для сучасного цивілізаційного світу, безумовно, є російсько-українська війна як найтрагічніша подія новітньої історії, що виявила глибокі екзистенційні розриви в людському бутті. Як ніколи раніше актуалізується філософсько-культурологічний дискурс створювальності, пов'язаний з осмисленням того, яким чином можливе стримування руйнівних антропологічних практик, протистояння їм як наступу небуття.

Але не лише війна, що стала повсякденною реальністю для більшості українців, змушує активізувати практики створювальності. Якщо звернутись, власне, до культури і соціокультурних практик,

не складно помітити, що в розмаїтті толерантних форм комунікації, корпоративній етиці, проявах індивідуальних і національних ідентичностей розчиняються онтологічні межі між людським і антилюдським, культурою і антикультурою. Культура сприяє різноманітним проявам індивідуальності, відкриває шляхи до самореалізації людини, де повага до Іншого потребує невтручання в простір його індивідуальних цінностей, але в ньому, тим часом, можуть непомітно визрівати зерна агресії, насильства, ненависті і війни. Людина, що прагне осмислити власне життя в складній соціокультурній реальності і звертається за відповідями до культурологічного знання, на жаль, потрапляє в таку ж ситуацію невизначеності і, загубившись у культурологічному багатоголоссі, залишається під впливом ціннісного релятивізму соціокультурних практик.

Розмірковуючи про створювальні антропологічні практики на часі згадати про «генетичний» зв'язок культури й освіти, адже первісні значення слова «культура» були пов'язані з саме з «пайдейєю», яка в розумінні стародавніх греків означала знання, поєднане з майстерністю і розумілася як шлях людини до щасливого життя, досягнення мудрості, справедливості, досконалості «арете» через досконалість «калокагатії» [17; 24]. В сучасних умовах актуалізується розуміння культурологічного знання як антропологічного науково-освітнього проекту, в якому порушуються і осмислюються питання взаємозумовленості розвитку людини і культури з позицій створювальних смислів і практик людського існування.

Огляд останніх публікацій. Роль культури в осмисленні і формуванні науково-освітніх стратегій, проблеми культурологізації освіти в цілому обговорюються в численних вітчизняних і зарубіжних дослідженнях [7, 10, 11, 13, 15]. Найчастіше зв'язок культури і освіти розглядається в контексті мультикультуралізму та мультикультурної освіти [7, 10], мета якої – формування у студентів та учнів позитивного сприйняття культури та історії своєї країни, толерантного та поважного ставлення до інших культур; підготовка до структурної рівності в організаціях незалежно від етнічних, національних, релігійних та інших відмінностей [10; 136]. Думка про те, що «історія та культура студентів має бути центральною темою викладацького та навчального процесу» [10; 137] відкриває перспективу дослідження людиностворювальних можливостей культурологічного знання.

Необхідно окремо виділити дослідження зарубіжних колег, присвячених саме освітнім культурним практикам, зокрема, аналізу освітніх цілей культурології, педагогічних та дисциплінарних перегинань культурних досліджень, дослідженню того, яким чином культурологічне знання набуває практичної значущості, може мотивувати критичні наукові практики, стимулювати викладачів і студентів [16, 18-19].

Осмислення культурологічного знання як проекту, орієнтованого на практику, потребує посилення його антропологічної складової, тобто людиностворювального змісту. Перш за все, йдеться про можливості культурології як навчальної дисципліни активізувати творчий потенціал людини, що навчається і навчає, мотивувати її до самореалізації, особистісному становленню, прокладанню власного життєвого шляху через постійну самоосвіту.

Мета дослідження – аналіз культурологічного знання як антропологічного науково-освітнього проекту та виявлення його людиностворювального потенціалу.

Виклад основного матеріалу. Сучасна освіта є однією з стратегічних сфер розвитку суспільства, а тому висуває особливі вимоги до знання, в тому числі, культурологічного. Йдеться не лише про допомогу учням і студентам визначитися з ціннісними пріоритетами в непередбачуваному і невизначеному світі. Перш за все мається на увазі надання знанням створювальних смислів – особистісно значущих, вкорінених у практику повсякденного людського життя, пробуджуючих творчий потенціал і життєві сили. Сучасна освіта має справу не стільки зі знанням, скільки з людиною, здатною генерувати знання через генерацію смислів власного життя. Знання стає інструментом у становленні освіченої людини, а освіта – антропологічним проектом.

Культурологічне знання має все необхідне для того, щоб стати його теоретичним і практичним ядром. Зокрема, вітчизняне філософсько-культурологічне знання, що за проблематикою і методологічними підходами відрізняється від «culturalstudies» – західної гуманітаристики, яка більш оперує поняттями соціальної і культурної антропології і основне завдання якої – осмислити взаємини людини, природи та суспільства [3; 3]. Предметна спрямованість «culturalstudies» визначає провідну роль у дослідженні культури таких наук, як соціологія, структурна антропологія, історична культурологія, семіотика і посткультурна лінгвістика [13; 24]. «Culturalstudies» переважно зосереджуються на дослідженні культурного різноманіття і тому схожі на кластер або дискурсивну формацію ідей, образів і практик, які забезпечують способи обговорення форм знання та поведінки, пов'язаних з певною темою [14].

Австралійські культурологи Г. Білл і Х. Ендрю зазначають, що «culturalstudies» починались як педагогічний проект і перші активізації з культурології вкорінені в програмах освіти для дорослих, об'єднаних спільною метою – «пробудити прагнення до освіти», дослідити, яким чином досвід

втілюється у традиціях, системах цінностей, ідеях та інституційних формах [16]. «Culturalstudies» відкрили нові можливості для освіти, «водночас звернувши увагу науковців на зміст, який був у межах розуміння студентів і надавши спосіб зустрічі з цим матеріалом: педагогіку». Автори посилаються на думку Л. Гросберга про те, що «зв'язок між наукою та викладанням, мисленням і педагогікою є однією з речей, яка робить культурні дослідження унікально потужними та привабливими», і порушують питання: чи можуть культурологічні дослідження продовжувати діяти як педагогічний проєкт у світлі різких соціокультурних трансформацій перших десятиліть XXI ст.; який «зразок культури» є домінуючим у сучасних реаліях? Вони зазначають – культурологічні дослідження мають стати «серцевиною» такого педагогічного проєкту, «який завжди вимагає визнання непередбачуваності контексту» [16].

Українські дослідники також підкреслюють, що одним з основних завдань культурології є системний аналіз функціонування педагогічної системи. При цьому вони роблять акцент на проєктуванні особистісно-орієнтованої освіти, що передбачає розгляд всіх учасників навчального процесу як суб'єктів культури, а освіти загалом – як процесу оволодіння культурою, спрямованого на розвиток, цілісне перетворення особистості [13; 25].

Зосередженість на формуванні особистісно-орієнтованої освіти в значній мірі пояснюється генетичним зв'язком української культурологічної думки з філософським знанням, що зумовлює осмислення, перш за все, екзистенційних засад людського буття крізь призму культури. Київська філософсько-антропологічна школа (Є. Бистрицький, І. Бичко, С. Кримський, В. Табачковський, В. Шинкарук та ін.) створила екзистенційно-особистісну онтологію культури де «екзистенція – це ми (я, ти, ми) в своєму бутті і небутті в минулому, бутті і небутті в теперішньому і бутті та небутті в майбутньому, в усіх буваннях разом і в кожному зокрема, в трансценденціях кожного з них і в усіх них як таких (трансценденціях у вічне, позачасове)» [8; 30]. Якщо екзистенція «репрезентує те в моїм естві, що виходить за межі всіх моїх бувань, що тотожне моїй самості в усіх буваннях і трансцендентне (потойбічне) кожному з них і всім їм разом [8; 30], то культура стає цілісним процесом створення людського буття, в основі якого – смислогенеруюча діяльність людини. У вітчизняній філософсько-культурологічній традиції культура визначається як спосіб буття, що утворює поле людського існування у всій безпосередності та розмаїтті його виявлень, проживається і переживається людиною як природна приналежність до особливого культурного світу, як вкоріненість у рідній культурі, як буття на «цій» землі, серед «ось цих» людей» [2; 8].

Виходячи з онтологічного розуміння культури – як створювального за змістом способу людського буття – до культурних практик слід віднести будь-яку форму людської діяльності, якщо вона сприяє збереженню, захисту та розвитку людини, суспільства і природи. Акцентувавши увагу на створювальній сутності культури, можна погодитись із визначенням культурної практики, запропонованим О. Копієвською, як практики, «пов'язаної зі сферою смислів соціокультурного буття й індивідуального життя людини», яка «мислиться, репрезентується й реалізується в межах доступного їй, персоналізованого ціннісно-смыслового горизонту [5; 52]. В такому контексті освіта також може бути представлена як культурна практика, наповнена особистісними створювальними смислами.

Таким чином, у сучасних культурологічних дослідженнях маємо принаймні два образи культури. Перший, що склався під значним впливом утилітаризму і постмодернізму і який домінує у «culturalstudies», пов'язує культуру з різноманітністю способів існування і проявів ідентичності, орієнтований на культурні практики, які унеможливають будь-яку універсалізацію, а тому й єдину ціннісну шкалу для різних культур. Другий, що сформувався у вітчизняній філософсько-культурологічній думці, пов'язаний з екзистенційними засадами людського буття і спрямований на збереження й розвиток людини, суспільства і природи, а тому спонукають людину до творчості й самотворчості, пошуку особистісних і універсальних смислів.

Для освіти зазначені відмінності мають принципове значення. Приєднання України до європейського освітнього простору супроводжується не лише інституціональними змінами, але й узгодженням освітнього контенту. Враховуючи інструменталізм і утилітаризм європейської освіти, необхідно, перш за все, переосмислити місію гуманітарного і зокрема культурологічного знання. Реформа освіти, пов'язана в тому числі і з компетентнісним підходом, з одного боку виявила різницю між «знати», «вміти» й «розуміти», а з іншого – актуалізувала питання про те, яким чином з'єднати результати навчання, зробити освіту дієвим інструментом культури.

Французький дослідник, один із теоретиків складного мислення, Е. Морен у книзі «Шлях за майбутнє людства» наголошував на тому, що «реформа сучасної освіти має знайомити з життєвими, фундаментальними й глобальними проблемами» [9; 130], надавати знання для навчання майбутнього, серед яких – пізнання людського, розуміння іншого (розуміння між людьми, між народами, між етнічними групами), зіткнення з сумнівами (індивідуальними, суспільними, історичними), етична трійця (етика особи, громадянська етика, етика людського роду) [9; 133]. Вочевидь, культурологічне знання,

міждисциплінарне за змістом, має відношення до всіх цих предметів, адже культура, представлена у двох основних формах – індивідуальній та колективній, «пронизує» і об'єднує різні рівні й сфери людського життя, виявляючи їх якість через смислову, ціннісну наповненість. Погоджуємося з П. Герчанівською, яка визначає предметне поле культурології як інтегративне і контекстуальне, як синтез «різних сфер гуманітарного та соціального знання про культуру з прозорими демаркаційними межами» [3; 4].

Дійсно, концепт культури створює основи для взаємодії системно розчленованих наук, при цьому зберігаючи ціннісний та історичний зміст знання, дає можливість порушувати різнопланові питання, звертатись до актуальних проблем наукового знання, майбутньої професії студентів, повсякденного людського життя. Відтворення в культурології онтологічної єдності людини і культури дає можливість простежити зародження культури в людині і становлення «людського в людині», загалом – виявити культуротворчий потенціал людини і обґрунтувати людиностворювальну сутність культури.

На нашу думку, в змісті культурології як навчальної дисципліни через поєднання двох основних форм культури – індивідуальної і колективної (культур спільнот, культури людства) – має розгортатися і обґрунтовуватися теза «Людина створює культуру для того, щоб культура створювала людину». Таким чином, в онтологічному і методологічному сенсі маємо постійно відтворювати «рекурсивну петлю» між людиною і культурою, наголошуючи на створювальному «ефекті» їх взаємодії, який виникає і є необхідним саме тому, що існує інший бік людської сутності – деструктивний, нерозумний, руйнівний. Знов процитуємо Е. Морена, який, наголошуючи на пізнанні людської реальності як трійці «індивід/суспільство/вид», підкреслює, що людина як *Homosapiens/demens* є суб'єктом, підпорядкованим квазіподвійній програмі – егоцентричній, замкненій на «спочатку я» і альтруїстичній, інтегрованої в «ми» [9; 135]. Цілком зрозуміло, що культура і народжується в цій програмі, і водночас забезпечує її реалізацію.

У зв'язку з цим важливо зазначити необхідність зв'язку культурологічного і психологічного знання, оскільки саме психологія дає можливість об'єднати два погляди на культуру – культуру «зовнішню», представлену в різних соціальних проявах, і культуру «внутрішню», що існує «всередині» людини і надає форму її думкам, переконанням, емоціям і очікуванням, цінностям і бажанням [1; 14,15]. Розвиток такого напрямку як культурна психологія освіти підтверджує сучасну освітню стратегію на відновлення міжособистісної та контекстуальної залежності індивідів, вкоріненості людини в культурі та суспільстві [19].

Але наголошуючи на діалозі культурологічного і психологічного знання, маємо на увазі не тільки і не стільки додавання до змісту культурологічного курсу певних тем із психології культури або культуральної психології, або акцентування уваги на психологічних аспектах певних культурологічних проблем. Йдеться про психологічний супровід навчального процесу, що здійснюється за допомогою освітніх технологій з психотерапевтичною спрямованістю [11-12, 15]. Нагадаємо, що у, власне, психологічному сенсі психотерапія (грец. *ψυχή* – душа, *θεραπεία* – «зцілення, медичне лікування») передбачає корегувальний та лікувальний вплив фахівця на людину, в якому значну роль відіграє слово, тобто особистісні бесіди та обговорення. В системі освіти функцію «психотерапевта» виконує, перш за все, викладач, що професійно володіє словом як інструментом донесення знання, яке разом із відповідними методиками створює «зцілюючий» ефект.

Слід зазначити, що посилення психологічної складової освіти в цілому є ознакою її антропологізації, оскільки сприяє індивідуалізації навчання «шляхом досягнення психологічної грамотності вчителів та учнів, на вибір освітніх технологій, що дозволяють розвинути особистісні здібності, на активізацію самонавчання, яке сприяє трансформації знання в особистісні смисли. Крім того, врахування психологічних особливостей учасників освітнього процесу дає можливість уникати непорозуміння, запобігати конфліктів, узагалі – перетворити навчання в процес співтворчості» [4; 35]. Мається на увазі психологічний супровід навчального процесу, в ході якого викладач не лише навчає, але й допомагає учням відбутися як особистостям, вчиться сам, постійно оновлюючи зміст і структуру початкової дисципліни, спонукаючи учнів до самонавчання і особистісної самореалізації. Важливим є те, що і сам викладач відчуває «зцілюючий ефект», його педагогічна і наукова діяльність вкорінюються в життєві повсякденні практики, оскільки виявлення і використання психотерапевтичних можливостей знання в значній мірі є справою його самоосвіти як «людини культури», педагогічної культури зокрема, яка «створює умови для засвоєння й трансляції педагогічних цінностей і технологій, що забезпечують творчу самореалізацію педагога у професійній діяльності» [13; 21].

Психотерапевтичного «ефекту» знання набуває тоді, коли трансформується в ресурси самогармонізації і самореалізації особистості, що, в свою чергу, активізує засвоєння і генерацію нових знань. У зв'язку з цим доречно знов згадати стародавніх греків, які наголошували на цілющих можливостях знання, зокрема філософського (згадаємо образ Сократа як чарівника-фармакея у «Федрі» Платона, «Тетрафармакон» Епікурата ін.).

Психологічний супровід навчального процесу дає можливість впроваджувати здоров'язберігаючі освітні технології, прикладом яких є авторський методологічно-методичний інструментарій Психологічної філософії трансфесіоналізму (авторка Н. Кривцова), зокрема авторські SMART-моделі, методи та методика, спрямовані на підвищення загального рівня особистісної ресурсності та самогармонізацію створювальних сил людини: «Метод кодування-декодування», «Метод абсурдизація-дезабсурдизація», «Мапа життя» та ін. [6]. Апробація зазначених методик здійснюється на кафедрі філософії Національного університету «Одеська морська академія» в рамках міжвузівського проекту «Школа-лабораторія психологічного супроводу особистісно-професійного зростання» і міждисциплінарної наукової теми «Створювальне знання: науково-освітні практики 3.0».

Потреба в зазначених методиках значно зросла під час пандемії, а згодом – під час воєнних дій, коли у кілька разів зросли ризики психоемоційної і фізичної виснаженості студентів і викладачів виявилася практична значущість людинозберігаючих і людинозбагачуючих науково-освітніх технологій. Їх використання дало можливість викладачу «побачити» стани, в яких перебували студенти (за допомогою смислових мап); підібрати індивідуальні форми роботи і види завдань для того, щоб «запустити» у студентів механізм самокорекції та самогармонізації; а також згармонізувати і власний психоемоційний стан, поповнити психологічні ресурси. Важливим є і той факт, що вдалося оновити зміст навчальної дисципліни, відправної точкою в якому стала близька кожній людині тема щастя. При цьому слід зазначити, що ефективності використання зазначених методик можна досягти в тому випадку, якщо викладач має особистісний досвід у переживанні тих «ефектів», що виникають при трансформації наукової інформації в знання і ресурси самореалізації.

Схожу думку висловлюють Г. Білл і Х. Ендрю [16], наполягаючи на тому, що культурологічне знання надає засоби для дослідження кон'юнктури у контексті та на основі *особистого (індивідуалізованого) контакту* (курсів наш). Викладач діє одночасно і як громадський інтелектуал, звертаючись до аналізу мінливих установок і уявлень, отримуючи підказки для власних теоретизацій і, як звичайна людина, що цінує все, що має значення в повсякденному житті, теоретизує свій досвід, робить його універсальним, тобто таким, що стане у пригоді іншим. Вибудовуючи освітній контент як особистісно центрований, отримуємо реальні інновації в освіті – інновації з людиностворювальним ефектом.

Висновки. Людиностворювальний потенціал культурологічного знання реалізується у поєднанні трьох складових – змісту, що розкриває взаємозумовленість буття культури і буття людини (створювальну сутність культури); людинозберігаючих освітніх технологій, що забезпечують психологічний супровід навчання і мають психотерапевтичний ефект; особистості викладача-педагога, для якого освітні антропологічні практики стають його власними культурними практиками, а культурологія – особистісним науково-освітнім проектом.

Список використаної літератури

1. Анолли Л. Психология культуры. Пер. с итал. Ю. С. Вовк. Харків : Изд-во «Гуманитарный центр». 2016. 480 с.
2. Быстрицкий Е. К. Культура, личность, экзистенция. *Онтологические проблемы культуры*; [зб. наук. пр.]. Киев : Наукова думка. 1994. С. 6–20.
3. Герчанівська П. Е. Тотожність та відмінність культурологічних та антропологічних шкіл. *Вісник Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв*. 2019. № 2. С. 3 – 7.
4. Доннікова І. А., Кривцова Н. В. Створювальне знання в мультидисциплінарному освітньому контексті. *Вісник Львів. ун-ту. Серія філос.-політолог. студії*. Вип. 26. 2019. С. 32–39.
5. Копієвська О. Р. Культурні практики в дискурсі culturalstudies. *Вісник Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв*. № 2. 2019. С. 49 – 53.
6. Кривцова Н. В. Створювальні сили створювального знання особистості трансфесіонала: SMART-МОДЕЛЬ «МАПА» як методологічний і методичний інструментарій. *Інституціональний Репозиторій Одеськ. нац. мед. ун-ту*, 2020 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://repo.odmu.edu.ua:443/xmlui/handle/123456789/9723>
7. Культурно-гуманітарні стратегії розвитку університетської освіти в умовах динамічних суспільних трансформацій: Монографія / Л.С. Горбунова, М. А. Дебич, В. В. Зінченко, І. М. Сікорська, І. В. Степаненко, О. М. Шипко / За ред. І.В. Степаненко. Київ : ІВО НАПН України. 2018. 226 с.
8. Людина в есенційних та екзистенційних вимірах / [В. Г. Табачковський, А.М. Дондюк, Г.І. Шалашенко та ін.]: НАН України. Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди. Київ : Наук. думка, 2004. 246 с.
9. Морен Е. Шлях за майбутнє людства / пер. з фр. Є. Марічева. Київ : Ніка-Центр, 2014. 256 с.
10. Сікорська І. М. Мультикультуралізм та його вплив на освіту. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. Вип. 3 (43), 2019. С. 133–138.
11. Створювальна сила знання: монографія. Книга перша / авт. кол.; відп. ред.: І. А. Доннікова, Н. В. Кривцова. Одеса : Фенікс, 2020. 250 с.
12. Створювальні стратегії науково-освітніх практик 3.0. *Матеріали 5 круглого столу «Створювальне знання: науково-освітні практики 3.0», 10 черв., 2022 р.* / Під ред. Доннікової І. А. Одеса : НУ «ОМА», 2022. 45 с.
13. Теоретичні засади культурологічного підходу у підготовці педагога до виховної діяльності. Монографія / С.В. Машкіна, Т. П. Усатенко, Л. О. Хомич, Т. О. Шахрай. ІПОД НАПН України, 2016. 168 с.

14. Barker Ch. (2002). Making Sense of Cultural Studies. *Central Problems And Critical Debates*. Sage Publications. London-New Delhi. 255 p.
15. Donnikova I., & Kryvtsova N. (2020). Круглий стіл «Створювальне знання: теоретико-методологічні та практичні аспекти». *Філософія освіти. Philosophy of Education*, 25 (2), 169–210. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2019-25-2-10>
16. Bill Green & Andrew Hickey (2022). Cultural studies and education: a dialogue of 'disciplines'? *Continuum*. DOI:10.1080/10304312.2022.2083583
17. Kryvtsova N., & Donnikova I. (2020). Anthropologization of science: from the subject of cognition to the researcher's personality. *Anthropological Measurements Of Philosophical Research*, 18, 20–33, <http://dx.doi.org/10.15802/ampr.v0i18.221300>
18. Megan Watkins & Greg Noble (2022). Reconstituting teachers' professional knowledge: using Cultural Studies to rethink multicultural education. *Continuum*. DOI: 10.1080/10304312.2022.2049212
19. Xu S., Wu A., & Li, X. (2022). Understanding the developing subject in the Cultural Psychology of education. *Estudos de Psicologia (Campinas)*. 39. P. 1-9.

References

1. Anolli L. Психологія культури. Пер. з італ. Ю.С. Вовк. Харків : Изд-во *Humanytarnyi tsentr*. 2016. 480 s. [in Russian].
2. Bystritskii E. K. Культура, личност, экзистенция. *Онтологични проблемы культуры*; [збірник наукових праць]. Київ : Наукова думка. 1994. С.6–20 [in Russian].
3. Herchanivska P. E. Тотозніст та відмінніст культурологічних та антропологічних шкіл. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2019. № 2. С. 3 – 7 [in Ukrainian].
4. Donnikova I. A., Kryvtsova N. V. Створювальне знання в мультидисциплінарному освітньому контексті. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. Вип. 26. 2019. С. 32 – 39 [in Ukrainian].
5. Kopievska O. R. Культурні практики в дискурсі культурологічних студій. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. № 2. 2019. С. 49 – 53 [in Ukrainian].
6. Kryvtsova N. V. Створювальні сфери створювального знання особистості професіонала: SMART-MODEL «МАРА» як методологічні і методичні інструменти. Інституціональні Репозиторії Одеського національного медичного університету. 2020 [Електронні ресурс]. Режим доступу: [https:// repo.odmu.edu.ua:443/xmlui/handle/123456789/9723](https://repo.odmu.edu.ua:443/xmlui/handle/123456789/9723) [in Ukrainian].
7. Культурно-гуманітарні стратегії розвитку університетської освіти в умовах динамічних суспільних трансформацій : Монографія / Л.С. Горбунова, М.А. Дебич, В.В. Зінченко, І.М. Сікорська, І.В. Степаненко, О.М. Шипко / Заред. І.В. Степаненко. Київ : IVO NAPN України. 2018. 226 s. [in Ukrainian].
8. Людина в есенціальних та екзистенціальних вимірах / [В.Н. Табачковський, А.М. Дондіук, Н.І. Шалашенко та ін.]: НАН України. Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди. Київ: Наукова думка, 2004. 246 s. [in Ukrainian].
9. Moren E. Шляхи до майбутнього людства / пер. з фр. Ye. Maricheva. Київ : Ніка-Тсентр, 2014. 256 s. [in Ukrainian].
10. Sikorska I. M. Мультикультуралізм та його вплив на освіту. *Вісник NTUU «КПІ». Політологія. Сotsiologhiia. Pravo*. Вип. 3 (43) 2019. С. 133–138 [in Ukrainian].
11. Створювальна сфера знання: монографія. Книга перша / авт. кол.; відп. ред.: І. А. Доннікова, Н. В. Кривцова. Одеса: Фенікс, 2020. 250 s. [in Ukrainian].
12. Створювальні стратегії науково-освітніх практик 3.0. *Матеріали 5-го круглого столу «Створювальне знання: науково-освітні практики 3.0»*, 10 червня 2022 р. / Під ред. Доннікової І. А. Одеса : НУ «ОМА», 2022. 45 s. [in Ukrainian].
13. Теоретичні засади культурологічного підходу у підготовці педагога до виховної діяльності. Монографія / С.В. Машкіна, Т.П. Усатенко, Л.О. Хомич, Т.О. Шахрай. IPOOD NAPN України, 2016. 168 s. [in Ukrainian].
14. Barker Ch. (2002). Making Sense of Cultural Studies. *Central Problems And Critical Debates*. Sage Publications. London – New Delhi. 255 p. [in English].
15. Donnikova I., & Kryvtsova N. (2020). Круглий стіл «Створювальне знання: теоретико-методологічні та практичні аспекти». *Філософія освіти. Philosophy of Education*, 25(2), 169–210 [in Ukrainian].
16. Bill Green & Andrew Hickey (2022). Cultural studies and education: a dialogue of 'disciplines'? *Continuum*. DOI:10.1080/10304312.2022.2083583 [in English].
17. Kryvtsova N., & Donnikova I. (2020). Anthropologization of science: from the subject of cognition to the researcher's personality. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*, 18, 20–33, [http:// dx.doi.org/10.15802/ampr.v0i18.221300](http://dx.doi.org/10.15802/ampr.v0i18.221300) [in English].
18. Megan Watkins & Greg Noble (2022) Reconstituting teachers' professional knowledge: using Cultural Studies to rethink multicultural education. *Continuum*. DOI: 10.1080/10304312.2022.2049212 [in English].
19. Xu S., Wu A., & Li, X. (2022). Understanding the developing subject in the Cultural Psychology of education. *Estudos de Psicologia (Campinas)*. 39. P. 1-9 [in English].

CULTURAL KNOWLEDGE AS ANTHROPOLOGICAL SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL PROJECT

Donnikova Iruna – D. Sc. of Philosophy, Professor, Head of the Department of Philosophy,
National University «Odessa Maritime Academy», Odessa

The human-creating potential of cultural knowledge, the content and methods of teaching of cultural studies, which are in demand in person-oriented education are analyzed in the article. It is proved that the definition of education as

anthropocultural practice determines the meaning of culture as a psychotherapeutic concept and requires use the human-saving and human-enriching scientific and educational technologies for psychological support of the educational process.

Key words: cultural knowledge, anthropocultural practices, education, psychological support, human-creating scientific and educational technologies.

UDC 130.2: 159.9 (001.9)

CULTURAL KNOWLEDGE AS ANTHROPOLOGICAL SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL PROJECT

Donnikova Iruna – D. Sc. of Philosophy, Professor, Head of the Department of Philosophy, National University «Odessa Maritime Academy», Odessa

Contemporary anthropological challenges actualize the philosophical and cultural discourse of creativity, associated with the understanding of ways to contain destructive anthropological practices. Reflecting on creative anthropological practices, it is time to recall the «genetic» connection between culture and education, comprehended by the ancient Greeks in the concept of «paideia», which meant a combination of knowledge with skills that leads a human to happiness. In this context education becomes an anthropocultural practice that uses human-saving and human-enriching scientific and educational technologies, including the psychological support of the educational process, educational technologies with a psychotherapeutic component. Culturological knowledge can be presented as an anthropological scientific and educational project, which raises and comprehends the questions of the interdependence of the development of human and culture from the standpoint of the creative meanings and practices of human existence. We are talking about the possibilities of cultural studies as an academic discipline to motivate students and teachers to self-realization through the disclosure of the creative meanings of knowledge – personally significant, rooted in the practice of everyday human life, awakening vitality. The human-forming potential of culturological knowledge is realized through a combination of three components – the content that reveals the interdependence of the existence of culture and the existence of a person (the creative essence of culture); human-saving educational technologies that provide psychological support for learning and have a psychotherapeutic effect; the personality of the teacher, for whom educational anthropological practices become his/her personal cultural practices, and cultural studies become his/her personal scientific and educational project.

Key words: cultural knowledge, anthropocultural practices, education, psychological support, human-creating scientific and educational technologies.

Надійшла до редакції 1.11.2022 р.

УДК 004:[008:316]

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА В УМОВАХ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ЦИФРОВОЇ КУЛЬТУРИ

Горбул Тарас Олександрович – аспірант кафедри культурології та міжкультурних комунікацій, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-6789-8228>
DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi43.580>
ceo@superheroes.ua

Автором наголошується, що цифрові технології стали невіддільною складовою життя сучасної людини, а тому ігнорувати їхню очевидну культурну значущість нині неможливо. Надається огляд провідних етапів дослідження цифрових медіа, при цьому особлива увага приділяється аналізу категорій, які стали базовими для дослідження нових феноменів: «цифрові (нові) медіа», «цифрова культура», «цифрова культурна спадщина». Обґрунтовується ідея про те, що сучасні дослідження цифрової культури охоплюють широкі трансформації, що відбуваються у зв'язку з поширенням цифрових технологій у культурі загалом, а також її артефакти та феномени, зокрема цифрову культурну спадщину.

Ключові слова: віртуальна реальність, кіберпростір, кіберкультура, цифрові (нові) медіа, цифрова культура, цифрова культурна спадщина.

Постановка проблеми. Культурну роль цифрових засобів комунікації, безсумнівно, нині неможливо ігнорувати. Їхнє поширення сприяло змінам, що вплинули на повсякденне життя людей, усталені культурні ієрархії, способи взаємодії людей між собою та навколишнім світом. Кардинальних змін зазнають усі базові сфери культури та система формування культурного досвіду загалом. До значущих феноменів «цифрової культури» належить «цифрова культурна спадщина», збереження якої у культурологічному контексті, як слушно зазначає Л. Приходько, належить до імперативів XXI ст. [7; 70]. Саме завдяки застосуванню сучасних технологій оцифрування може бути успішно розв'язана нагальна проблема збереження культурної спадщини в Україні, її відновлення після війни, а також популяризації та розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження змін, пов'язаних із поширенням цифрових засобів комунікації вже мають чималу історію. Вони пройшли шлях від аналізу «віртуальної реальності»